

Beata Paliś*

Polityka migracyjna a ekonomiczne znaczenie imigracji i emigracji w opinii ekspertów

Słowa kluczowe: imigracja i emigracja, polityka migracyjna, polityka Unii Europejskiej, turystyka, niż demograficzny
Keywords: immigration and emigration, migration policy, policy of the European Union, tourism, demographic decline

Wprowadzenie

Imigracja i emigracja to główne problemy, z którymi zmaga się obecnie Europa. Zjawiska te mogą być zarówno szansą, jak i zagrożeniem dla współczesnego świata, w tym dla Polski. „Nakazem chwili jest zapewnienie ochrony potrzebującym. Los tysięcy migrantów, ryzykujących życie przy próbie przebycia Morza Śródziemnego, zszokował nas wszystkich” – te słowa przedstawicieli Komisji Europejskiej obrazują współczesną sytuację migracyjną oraz konieczność reakcji Europy na te zjawiska (Europejski program..., 2015, s. 2, <http://ec.europa.eu>).

Celem artykułu jest przedstawienie ekonomicznego znaczenia kosztów i korzyści imigracji oraz emigracji dla współczesnej gospodarki. Kwestie te mogą mieć różne znaczenie dla poszczególnych dziedzin gospodarki, np. dla turystyki. Autorka omawia skutki ekonomiczne tych zjawisk zarówno w długim, jak i krótkim okresie. Artykuł weryfikuje hipotezę, według której imigracja i emigracja mogą przynieść zarówno koszty, jak i korzyści w znaczeniu ekonomicznym. Imigracja w długim okresie może stanowić szansę dla Polski i narzędzie dla rozwiązania problemu, jakim jest niż demograficzny.

Postawione na łamach artykułu wnioski przedstawiono na podstawie danych wtórnych, zastosowano także takie metody badawcze jak wywiad bezpośredni oraz analizę

---

* mgr Beata Paliś, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, e-mail: beata.palis@interia.pl

dokumentów. Przystudiowano również dyskusję prowadzoną w trakcie jednej z konferencji dotyczących przedmiotowego zagadnienia.

Ruchy migracyjne – podstawowe zagadnienia teoretyczne

Jedną z fundamentalnych wolności Unii Europejskiej jest swobodny przepływ osób. Ma to zagwarantować każdemu obywatelowi UE prawo do decydowania o miejscu zamieszkania, zatrudnienia oraz podróżowania. W taki właśnie sposób pojmują to 53% osób ankietowanych mieszkających w krajach należących do UE (Vandenbrande, 2005, za: Krieger, Fernandez, 2006, s. 2).

Ludzie od dawna przemieszczali się w odległe miejsca. Przyczyny tego były różne, zwłaszcza socjalno-bytowe (np. poszukiwanie wody), ekonomiczne, polityczne czy religijne. W okresie średniowiecza miała swój początek migracja ze wsi do miasta. Jak pisze P. Cymanow: „tendencja ta przybrała na sile w wieku XIX, gdy bezrolni chłopi wędrowali ze wsi do miasta w celu poszukiwania pracy. Rozwijane, a także tworzone często od podstaw ośrodki przemysłowe absorbowały nadwyżki siły roboczej pochodzące z przeludnionych terenów rolniczych. Masowa migracja wewnętrzna związana z szybkim uprzemysłowieniem kraju będąca domeną Europy powojennej (w Polsce do lat 80. XX wieku), ma obecnie miejsce w krajach o dynamicznym rozwoju gospodarczym, jak Indie czy Chiny” (Cymanow 2010, za: Biuletyn Migracyjny, 2006–2007, s. 34).

W literaturze znaleźć można różne definicje migracji. Jest ona określana jako:

- proces przemieszczeń przestrzennych ludzi, co jest związane ze zmianą miejsca pobytu osób przenoszących się z miejsca wyjazdu do miejsca przyjazdu (Manstead, Hewstone, 2001, za: Cymanow 2010),
- zmiana miejsca zamieszkania w obrębie kraju, która polega na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy, zmiana miejsca zamieszkania z terenów wiejskich na miejskie lub odwrotnie (Zamojski, 2007, za: Cymanow 2010),
- w rozumieniu ruchu masowego – całokształt przesunięć przestrzennych ludzi, które prowadzą do zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu (Rocznik Demograficzny, 2007),
- ruchy wędrownicze – proces, który obok umieralności, płodności i zawierania małżeństw kształtuje populację i strukturę demograficzną (Kurkiewicz, 2010).

Migracja zewnętrzna jest zmianą jednocześnie miejsca zamieszkania i kraju, co często dotyczy obszaru społeczno-kulturowego, religijnego czy ekonomicznego. Można wyróżnić:

- emigrację, która definiowana jest jako wyjazd obywateli z państwa w celu osiedlenia się w innym kraju,

- imigrację, która dotyczy przyjazdu obywateli innego kraju do naszego w celu osiedlenia się w nim na stałe,
- reemigrację określaną jako powrót do ojczyzny po wcześniejszym wyjeździe z niej,
- repatriację, czyli inaczej powrót do kraju po dłuższym pobycie poza jego granicami przez osoby takie jak jeńcy, uchodźcy czy przesiedleńcy,
- deportację opisaną jako przekazanie imigrantów temu krajowi, z którego przybyli (Cymanow, 2010).

Migracja zewnętrzna jest inaczej nazywana migracją zagraniczną.

J. Kurkiewicz stwierdza, że jeśli opuszczane jest terytorium danego kraju, mamy do czynienia z emigracją, a w sytuacji odwrotnej z imigracją. Osoba opuszczająca dany teren jest emigrantem, a osoba do niego przybywająca – imigrantem. Wyróżnia się także migracje wewnętrzne, które odbywają się pomiędzy jednostkami terytorialnymi wewnątrz państwa (Kurkiewicz, 2010).

Imigracja to inaczej napływ ludności na dane terytorium – zwykle państwa. W potocznym rozumieniu termin ten oznacza przybycie do kraju w celu osiedlenia się lub długotrwałego pobytu. Imigracją nie jest migracja tranzytowa, ONZ zaleca bowiem, aby nie nazywać tak napływu ludności na pobyt krótszy niż trzy miesiące. Imigracją nie jest również przybycie do kraju na okres dłuższy niż trzy miesiące w celach: turystycznych, odwiedzin osób, pielgrzymki religijnej, misji dyplomatycznej czy wojskowej lub też prowadzenia działalności gospodarczej wynagradzanej spoza kraju przyjmującego (Okólski, Fihel, 2012).

Zarówno imigracja, jak i emigracja mogą tworzyć koszty, ale i korzyści dla gospodarki danego kraju. O tym, jakie będą skutki ekonomiczne tych zjawisk, bardzo często decyduje odpowiednia polityka migracyjna.

W literaturze przedmiotu znaleźć można wiele definicji polityki migracyjnej. W ujęciu aktywnego zarządzania procesami migracyjnymi utożsamia się ją ze zbiorem zasad i działań, które są podejmowane przez władze państwa wobec cudzoziemców przybywających do ich kraju. Polityka ta odnosi się przede wszystkim do takich działań, jak kontrola wyjazdów i wjazdów, dostęp do rynku pracy, a także integracja ze społeczeństwem. W szerszym kontekście polityka migracyjna rozumiana jest jako zasady i działania państwa w odniesieniu do migracji – emigracji i imigracji. (Założenia polityki ludnościowej Polski (2006); Raport Rządowej Rady Ludnościowej (2012), za: Matkowska 2013).

P. Duszczyk definiuje politykę migracyjną jako „katalog instrumentów prowadzonych i kreowanych przez państwo lub jego części składowe obejmujący zarówno bierne, jak i aktywne formy zarządzania imigracją i emigracją” (Kaczmarczyk, Okólski, 2008, s. 12). Polityka migracyjna determinowana jest przez wiele wewnętrznych i zewnętrznych czynników ekonomicznych, politycznych czy społeczno-kulturowych (Matkowska,

2013). Przede wszystkim jednak odpowiednio prowadzona wpływa na pozytywne lub negatywne znaczenie ekonomiczne omawianych zagadnień.

Migracja w polityce Unii Europejskiej – wybrane aspekty

W ramach działań Unii Europejskiej w odniesieniu do migracji należy wymienić wewnętrzne migracje w ramach swobodnego przepływu osób, w tym pracowników, odbywające się pomiędzy państwami członkowskimi UE oraz legalne i nielegalne migracje zewnętrzne z krajów trzecich.

Migracje wewnętrzne stanowią istotny instrument zapewnienia równowagi na unijnym rynku pracy. Oprócz okresów przejściowych nie podlegają ograniczeniom. Unia Europejska tworzy wspólną politykę w zakresie migracji, podejmuje na przykład pewne działania w odniesieniu do migracji osób z krajów trzecich. Środkami tymi są: określenie praw obywateli krajów trzecich przebywających w danym kraju UE legalnie bądź nielegalnie: imigracja i pobyt, zwalczanie handlu ludźmi, procedury wydawania wiz długoterminowych czy innych dokumentów pobytowych. Unia Europejska tworzy dyrektywy w zakresie kształtowania polityki migracyjnej (Matkowska, 2013). Warto wspomnieć o dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady z 16 grudnia 2008 roku w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich. Na mocy tej dyrektywy Unia Europejska wezwała do opracowania skutecznej polityki wydalania i repatriacji oraz wdrożenia wspólnych norm. Chodzi przede wszystkim o to, aby osoby wydalone były traktowane z poszanowaniem ich godności i praw. Integralną częścią polityki migracyjnej powinna być polityka powrotów zawierająca jasne, przejrzyste i sprawiedliwe zasady (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE). Innym szczególnie istotnym dokumentem jest dyrektywa z 29 maja 2009 roku w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w celu podjęcia pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji. Umożliwia ona wykwalifikowanym pracownikom z państw, które nie są członkami UE, podjęcie pracy i pobyt na terytorium państwa członkowskiego (oprócz Danii, Irlandii i Wielkiej Brytanii Dyrektywa Rady 2009/50/WE).

Szczególnie ważne znaczenie w ramach omawianego zagadnienia ma Europejski program w zakresie migracji z 13 maja 2015 roku. Program ten stanowi zbiór działań, które powinna podjąć Unia Europejska wobec zjawiska współczesnej migracji w Europie po to, by utworzyć spójne podejście, pozwalające na osiągnięcie korzyści z migracji i sprostanie temu wyzwaniu. W programie Komisji Europejskiej czytamy:

Od niepamiętnych czasów ludzie zawsze przenosili się z miejsca na miejsce. Migranci próbują docierać do wybrzeży Europy z różnych powodów i różnymi sposobami. Szukają

legalnych możliwości, ale ryzykują też życiem, aby wymknąć się spod politycznego ucisku, uciec od wojny i nędzy, a także aby połączyć się z rodziną, podjąć działalność gospodarczą, zdobyć wiedzę i wykształcenie. Każda decyzja o migracji jest osobną historią (Europejski program w zakresie migracji, 2015, s. 2, <http://ec.europa.eu>).

W dokumencie tym Komisja Europejska wyraża poważne wątpliwości, czy jest realne, aby europejska polityka migracyjna sprostała wyzwaniu, jakim jest konieczność integracji tysięcy migrantów czy ekonomiczne wymagania niżu demograficznego w Europie. Należy wykorzystać szeroki wachlarz narzędzi, aby zmierzyć się z przyczynami współczesnej migracji. Aby w optymalny sposób połączyć politykę wewnętrzną i zewnętrzną, konieczna jest współpraca wszystkich podmiotów, m.in. państw członkowskich, instytucji UE, organizacji międzynarodowych społeczeństwa obywatelskiego, a także samorządów terytorialnych i państw trzecich (Europejski program w zakresie migracji, 2015, <http://ec.europa.eu>). Komisja Europejska we wspomnianym programie proponuje następujące działania:

- niezwłoczne ratowanie życia na morzu; ukierunkowane działania przeciwko sieciom przemytniczym; reagowanie na wysoką liczbę przybyszów na terytorium UE (relokacja, wspólne podejście do przyznawania ochrony uchodźcom jej potrzebującym, przesiedlenia, współpraca z państwami trzecimi w celu opanowania migracji w państwach pochodzenia i tranzytu, wykorzystanie w tym celu narzędzi unijnych),
- lepsze zarządzanie migracją,
- ograniczenie zachęt dla nielegalnych migrantów, czyli zajęcie się pierwotnymi przyczynami nielegalnej i wymuszonej migracji po stronie państw trzecich, walka z przemytnikami i handlarzami ludźmi, organizacja powrotów nielegalnych migrantów,
- zarządzanie granicami – ratowanie życia i zabezpieczenie granic zewnętrznych,
- spójne wdrożenie wspólnego systemu azylowego (obowiązek Europy w zakresie ochrony),
- stworzenie nowej polityki dotyczącej legalnej migracji: dobrze zarządzana legalna migracja i polityka wizowa, skuteczna integracja, maksymalizacja korzyści rozwojowych w krajach pochodzenia,
- dalsze działania, to jest stworzenie wspólnego systemu azylowego, nowego modelu legalnej migracji, wspólne zarządzanie granicami europejskimi (Europejski program w zakresie migracji, 2015, <http://ec.europa.eu>).

Zgodnie z tym programem w latach 2015–2016 z budżetu Unii Europejskiej na wsparcie programu przesiedleń została przeznaczona m.in. kwota 50 mln EUR.

Ważny aspekt dla gospodarki krajów w zakresie polityki migracyjnej mogą stanowić środki finansowe programów unijnych. Szczególne znaczenie z pewnością mieć

będzie Europejski Fundusz Społeczny (EFS) i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR). W okresie programowania (2014–2020) ok. 20% zasobów EFS zostanie przeznaczone na integrację społeczną, w tym na rzecz integracji migrantów. Fundusze mogą wspierać takie inicjatywy, których celem jest doskonalenie znajomości języka i umiejętności zawodowych, poprawa dostępu do usług, wspieranie dostępu do rynku pracy, edukacja integracyjna, wymiana kulturowa oraz promowanie kampanii uświadamiających, skierowanych zarówno do społeczności przyjmujących, jak i do migrantów. Warto także wspomnieć, że w najbliższych latach takie programy unijne, jak Erasmus + czy Horyzont 2020 będą przyciągać do Europy utalentowane osoby (Europejski program w zakresie migracji, 2015, <http://ec.europa.eu>). Komisja Europejska oferuje również możliwość korzystania z Inicjatyw Wspólnotowych.

Jako przykład można podać nowy instrument Unii Europejskiej: Urban Innovative Actions (UIA). 15 grudnia 2015 roku Dyrekcja Generalna Polityki Regionalnej i Miejskiej Komisji Europejskiej ogłosiła pierwsze zaproszenie do składania wniosków w ramach tej inicjatywy wspólnotowej, dzięki której wsparcie uzyskają innowacyjne działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Z budżetu EFRR na realizację tego programu w okresie 2015–2020 Komisja Europejska przeznaczyła 372 mln EUR. W ramach tego naboru każdy projekt może otrzymać współfinansowanie w wysokości do 5 mln EUR. Maksymalna wysokość dofinansowania wynosi 80%. Pierwszy nabór, którego budżet wynosi 80 mln EUR, koncentruje się na czterech obszarach tematycznych:

- ubóstwo miejskie (z naciskiem na ubogie dzielnice miast),
- integracja imigrantów oraz uchodźców,
- transformacja energetyki,
- praca i umiejętności w gospodarce lokalnej (<http://www.uia-initiative.eu>, 2016).

Aby wnikliwie zobrazować możliwości korzystania ze środków finansowych w omawianym zakresie, konieczna byłaby szersza i bardziej wnikliwa analiza programów unijnych. W niniejszym artykule zasygnalizowano tylko omawiane zagadnienie. Komisja Europejska oferuje również możliwości korzystania z innych inicjatyw wspólnotowych.

W zmieniających się uwarunkowaniach Polska także dostrzegła konieczność zmiany podejścia do polityki migracyjnej, ponieważ stała się ona stałym elementem strategii rozwoju kraju. Założenia polskiej polityki migracyjnej to z jednej strony dostosowanie do potrzeb rynku pracy, a z drugiej zapewnienie konkurencyjności dla polskiej gospodarki. Należy zauważyć, że władze dostrzegają korzyści potencjału migracyjnego dla stymulowania rozwoju gospodarczego Polski (Matkowska, 2013).

Podsumowując, można dostrzec zarówno korzyści ekonomiczne, jak i koszty omawianego zagadnienia.

Emigracja – koszty i korzyści

Ekonomiczne korzyści i koszty emigracji zarobkowej warto przeanalizować na podstawie migracji zarobkowej Polaków. Z tego punktu widzenia istotne znaczenie ma charakter wyjazdów i skala powrotów. Migracje Polaków to przede wszystkim wyjazdy czasowe i sezonowe. Podobne tendencje są widoczne w Europie i na świecie. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej otworzyły się przed Polakami nowe rynki pracy. Spowodowało to duży odpływ siły roboczej, a także krótkookresowe i długookresowe skutki ekonomiczne dla gospodarki kraju. Można zakładać, że szybszy proces starzenia się społeczeństw będzie powodował spadek tendencji emigracyjnych, a jednocześnie wzrosnie atrakcyjność Polski oraz nowych państw członkowskich dla potencjalnych imigrantów z krajów rozwijających się.

Głównym beneficjentem migracji jest jej uczestnik, jednak w literaturze widoczne są kontrowersje na temat potencjalnych korzyści i kosztów dla krajów wysyłających i przyjmujących migrantów. Generalnie uważa się, że dominują korzyści. Tradycyjne korzyści emigracji dla kraju wysyłającego to zmniejszenie bezrobocia i poprawa finansowania zewnętrznego dzięki transferom zarobków emigrantów. Koszty i potencjalne straty w przypadku Polski to chociażby narażenie na ryzyko pogorszenia się struktury demograficznej. Korzyści są dostrzegalne dla krajów przyjmujących, ponieważ np. emigranci polscy realizują politykę prorodzinną w krajach Unii Europejskiej, podejmując pracę często w sektorze opieki nad dziećmi i osobami starszymi oraz w usługach medycznych. Niekorzystnym zjawiskiem jest to, że emigranci polscy często podejmują pracę na stanowiskach poniżej swoich kwalifikacji (co jednocześnie przynosi korzyść dla zagranicznego pracodawcy). Z doświadczeń międzynarodowych wynika, że poziom wykształcenia migranta pozostaje w negatywnej relacji ze skłonnością do transferowania pieniędzy do kraju wysyłającego (Ministerstwo Gospodarki, 2007).

Emigracja może być zagrożeniem dla rozwoju kraju, jeśli jest masowa oraz prowadzi do zmiany stałego miejsca zamieszkania przez osoby najaktywniejsze, najzdolniejsze i najlepiej wykształcone. W Europie stale spada liczba populacji w wieku produkcyjnym, a więc migracja zarobkowa z krajów trzecich stanie się jednym ze sposobów na zapalenie luki siły roboczej. Zgodnie z prognozami, za kilkanaście lat liczba osób pracujących w Europie może zmniejszyć się o ponad 20 mln, w związku z czym bardziej rozwinięte kraje członkowskie Unii Europejskiej mogą zwiększyć zapotrzebowanie na zatrudnienie młodych i zdolnych pracowników również z Polski (Grabowski, 2005).

W kontekście migracji zatrudnieniowych Polaków warto przytoczyć argument „drenażu mózgów”, czyli świadomej polityki państw imigracyjnych, której celem jest przyciąganie osób najwyższej kwalifikowanych. M. Bos-Karczevska wskazuje na następujące motywy emigracji:

- migrację zarobkową za pracą,
- wyjazd do sezonowej pracy za granicą,
- przemieszczanie się ludzi oraz przepływ pracowników na wewnętrznym rynku Unii Europejskiej (od 2004 r., czyli od wstąpienia Polski do UE) (Bos-Karczewska, 2005).

Można wymienić następujące potencjalne korzyści i szanse wynikające z emigracji:

- nowe doświadczenia i wiedza, poszerzenie horyzontów, poznanie życia w innym kraju, inne spojrzenie na życie w Polsce,
- poznanie innych kultur, zwyczajów, wartości, zmiana stosunku do pracy i życia w rodzinie.

Największa korzyść z emigracji to edukacja. Osoby wyjeżdżające za granicę zdobywają pakiet wiedzy i doświadczenie niedostępne na miejscu, zawiązują również nowe kontakty. To wszystko może przełożyć się na wymierne korzyści w kraju. Ważny aspekt w osiąganiu korzyści z migracji Polaków stanowi kreowanie sprzyjających warunków dla nowych inicjatyw w Polsce przez osoby powracające (Przybylski, 2005). Emigracja zarobkowa daje szansę na rozwój jednostki, jednak obawa o drenaż mózgow jest realna z makroekonomicznego punktu widzenia. Jak pisze M. Bos-Karczewska:

To są odpowiedzi na kluczowe pytania: jak uwolnić potencjał ludzki, a następnie, jak takiego młodego człowieka, który w siebie dużo zainwestował, ściągnąć do kraju. Chociaż to, że takiego wyboru dokonują, obecnie nie dziwi. Tak robi wielu ambitnych ludzi na świecie: kończą najlepsze szkoły, robią MBA, trafiają do międzynarodowych koncernów i dołączają do szeregów kosmopolitycznej elity. Szkopuł w tym, by też chcieli budować zamożną Polskę dla ich potomków (Bos-Karczewska, 2005, s. 41).

Z raportu *Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski* można wysunąć następujące wnioski:

- emigracja wraz z widocznym obecnie ujemnym przyrostem naturalnym prowadzi do zmniejszenia liczby ludności kraju,
- liczba wyjazdów z kraju wpływa na strukturę ludności oraz osób aktywnych zawodowo,
- w okresach przejściowych emigracja może mieć destabilizujący wpływ na lokalne rynki pracy,
- na emigrację częściej decydują się ludzie młodzi, w wieku poniżej 34 lat (60% to mężczyźni) oraz często lepiej wykształceni,
- negatywne tendencje na rynku pracy, takie jak – oprócz emigracji – starzenie się ludności czy wchodzenie na rynek niżu demograficznego mogą zostać częściowo złagodzone przez napływ imigrantów do Polski,

- transfery pieniężne, związane z emigracją, mogą być drugim po bezpośrednich inwestycjach zagranicznych zewnętrznym źródłem finansowania rozwoju kraju pochodzenia,
- poziom transferów pieniężnych może mieć wpływ na wiarygodność kredytową państwa i ułatwić dostęp do międzynarodowych rynków finansowych,
- transfery pieniężne pozytywnie wpływają na gospodarkę kraju pochodzenia emigrantów, jednak w dłuższym czasie wpływ ten należy uznać za relatywnie mały (Ministerstwo Gospodarki, 2007).

Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że migracja zarobkowa może mieć zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki dla gospodarki Polski. Kwestie te można rozpatrywać zarówno w aspekcie makroekonomicznym, jak i mikroekonomicznym. Z perspektywy makroekonomicznej migracja wpływa na: sytuację na rynku pracy, transfer zarobków czy handel zagraniczny. Skala mikro dotyczy dochodów gospodarstw domowych oraz prowadzenia działalności gospodarczej. Nasilenie emigracji w Polsce z jednej strony może w pewnym stopniu ograniczyć bezrobocie, a z drugiej spowodować redukcję zatrudnienia. Jedną z barier rozwoju dla krajowych przedsiębiorców stała się niedostateczna podaż pracy, coraz ciężiej jest bowiem uzyskać nowych pracowników, a także utrzymać zatrudnionych. Zjawisko odpływu fachowców powoduje, że coraz trudniej jest odzyskać nakłady poniesione na edukację. Emigracja wykwalifikowanych i dobrze wykształconych osób to utrata kapitału ludzkiego (Puzio-Wacławik, 2010).

Można wymienić następujące skutki emigracji osób z wysokimi kwalifikacjami, dotyczące zarówno ich samych, jak i kraju, z którego emigrują:

1. Pozytywne: wyższe zarobki, lepszy standard życia, bezpieczeństwo materialne, realizacja aspiracji zawodowych, rozwój osobisty i kwalifikacji, powiązania zawodowe pomiędzy krajami, transfer wiedzy i środków finansowych, transfer kultury ekonomicznej, nowoczesne społeczeństwo, wpływ na motywację dla młodych osób do zdobywania wyższego wykształcenia.
2. Negatywne: zatrudnianie osób z wyższymi kwalifikacjami na stanowiskach wymagających niższych, utrata fachowców, hamowanie rozwoju, zagrożenie dla niektórych sektorów gospodarki, np. służby zdrowia, utrata wydatków na naukę emigrantów, deprecjacja kapitału ludzkiego (Puzio-Wacławik, 2010).

Procesy migracyjne są przede wszystkim uwarunkowane poziomem rozwoju gospodarczego kraju, a w szczególności zjawiskiem konwergencji rozumianym jako wyrównywanie się poziomu życia i cen w różnych krajach (Duszczyk, 1999, za: Markowski, 2008). Relacje płac pomiędzy Polską, a niektórymi krajami Unii Europejskiej są bardzo niekorzystne. Emigracja powoduje, że zasoby pracy nie są dostosowane do potrzeb biznesu, zarówno w sensie przestrzennym, jak i zawodowym. Z badań przeprowadzonych

przez Narodowy Bank Polski wynika, że 10% polskich przedsiębiorstw ma trudności w znalezieniu nowych pracowników (Morawski, 2007, za: Markowski, 2008).

Emigracja powoduje, że pracodawcy zmuszeni są podnosić wynagrodzenia, aby zatrzymać pracowników i przyciągnąć nowych. Na wzrost wynagrodzenia w gospodarce rynkowej mają zazwyczaj wpływ działania motywacyjne albo zwiększenie wydajności pracy, jednak w przypadku polskich firm przyczyna wyższych płac jest spowodowana trudnościami podażowymi na rynku pracy. Zwiększanie wynagrodzeń w konsekwencji powoduje zmniejszenie konkurencyjności polskich firm, które ponoszą wyższe koszty przy tych samych przychodach. Zmniejszają się także zyski firm, a tym samym tempo rozwoju oraz środki na inwestycje. Podnoszenie wynagrodzeń bez zwiększania wydajności powoduje wzrost inflacji. Inną niekorzystną konsekwencją tego zjawiska może być zniechęcenie inwestorów do inwestowania w Polsce (Markowski, 2008).

Kolejnym kosztem emigracji Polaków może być osiedlanie się na stałe w innych krajach UE, co niekorzystnie wpływa na stan finansów ubezpieczeń społecznych. Emigracja zarobkowa pogarsza stan kasy ubezpieczeniowej, ponieważ osoby pracujące za granicą tam płacą podatki (Markowski, 2008).

Zjawiska ekonomiczne mogą powodować różne skutki. Według badań przeprowadzonych przez Bank Światowy, 85% pomocy finansowej udzielanej przez krewnych pracujących za granicą przeznaczane jest na wyżywienie, ubranie itp., a tylko 10% na inwestycje i oszczędności. Mniej niż 5% przekazywanych środków trafia do gospodarki (np. do rolnictwa czy przemysłu), choć mogłyby wpływać na jej rozwój. Dla rozwoju gospodarczego ma znaczenie, czy środki finansowe są przekazywane na konsumpcję, czy też na oszczędności, a przede wszystkim na inwestycje (Bińczak, 2006). Dodatkowy napływ środków od migrantów oraz z Unii Europejskiej wpływa na wzrost wartości waluty polskiej, a to z kolei powoduje trudności dla firm gospodarujących i w efekcie ujemne skutki dla wzrostu gospodarczego, rozwoju firm i nowych miejsc pracy. To wszystko w dalszym ciągu będzie powodowało emigrację (Markowski, 2008).

Z badań wynika, że na skutek emigracji następuje intensyfikacja procesu starzenia się populacji. Jeśli emigranci czasowi ani ich dzieci nie powrócą do kraju w celach osiedleńczych, to w konsekwencji liczba urodzeń w Polsce będzie mniejsza o 10%, a stan ludności kraju w 2035 roku będzie mniejszy o dodatkowe 2,5 mln osób (o 7% w stosunku do wyniku prognozy GUS). Niekorzystnie zmieni się także struktura wieku – grupa osób poniżej 15 roku życia będzie mniejsza o około 10%, osób w wieku 20–64 lata – o 7%, podczas gdy w wieku 65 lat i więcej – jedynie o 4%. Dane te obrazują niekorzystny aspekt emigracji.

Ten sam raport z badań wskazuje również inne kwestie o znaczeniu ekonomicznym:

W szczytowym 2007 roku Polska była jednym z 10 krajów o największym napływie transferów zarobków emigrantów, co stanowiło blisko 2,5% PKB. Obecnie ich wartość szacuje się na około 7,2 mld USD, czyli 1,4% PKB. Mimo stosunkowo dużego napływu tych środków, ich wpływ na rozwój gospodarczy w Polsce jest raczej ograniczony. W dużym stopniu wynika to z konsumpcyjnego w przewadze, a nie inwestycyjnego charakteru ich przeznaczenia. Wzrasta znaczenie skutków fiskalnych emigracji. Np. w województwie opolskim transfer dochodów migracyjnych wiąże się z wpływem około 580 mln zł z tytułu podatku od towarów i usług do budżetu centralnego i jednocześnie ze zmniejszeniem wpływów o ponad 300 mln zł do budżetów samorządów terytorialnych, co wynika ze zmniejszonych kwot płaconego w Polsce podatku dochodowego (Anacka, Brzozowski, Chałupczak, Fihel, Firlit-Fesnack, Garapich, Grabowska-Lusińska, Heffner, Jaźwińska, Jończy, Kaczmarczyk, Krzyżowski, Lesińska, Okólski, Praszalowicz, Rauziński, Rokita-Poskart, Słany, Solga, Słusarczyk, Urbańska, 2014, s. 60–62).

Jako jeden z korzystnych aspektów emigracji w odniesieniu do gospodarki można wskazać pozytywne oddziaływanie emigracji Polaków do Wielkiej Brytanii, skutkujące przyjazdami Brytyjczyków do Polski. Z badań wynika, że aż 76% respondentów uważa, że kontakty Polaków z Brytyjczykami wpłynęły pozytywnie na podwyższenie wśród nich wiedzy o Polsce. Fakt wysokiej emigracji Polaków do Wielkiej Brytanii stanowi ważny aspekt promocyjny naszego kraju wśród Brytyjczyków (Byczek, 2014).

Według oceny Banku Światowego, korzyści z migracji może przynieść tylko właściwa polityka migracyjna państwa (<http://www.worldbank.org>, 2016). Castels i Miller stwierdzili w czasie analizy tendencji migracyjnych, że zjawisko migracji w najbliższych czasach będzie coraz większe i obejmie cały świat (Castels, Miller, 2003). Powyższe zdanie można odnieść do współczesnego zjawiska imigracji w Europie i na świecie.

Znaczenie ekonomiczne imigracji – zarys problemu

Zagadnienie integracji imigrantów od lat jest jednym z problemów, będących przedmiotem wielu badań i dyskusji polityków w krajach Europy Zachodniej, mimo to nie udało się dotąd wypracować satysfakcjonującej teorii integracyjnej ani skutecznych sposobów włączania imigrantów w społeczeństwa przyjmujące. W Europie Zachodniej pojawiają się problemy i napięcia dotyczące faktycznej wielokulturowości zachodnich społeczeństw, można jednak dostrzec intensywne wysiłki ekspertów z krajów europejskich, zmierzające do wypracowania – pomimo trudności – spójnego i wielowymiarowego podejścia do integracji (Grzymała-Kazłowska, 2008).

Imigracja może powodować różne skutki – korzystne i niekorzystne, zarówno z perspektywy społecznej, jak i ekonomicznej. Poprzez użycie różnych wskaźników na poziomie makroekonomicznym można mierzyć jej wpływ na gospodarkę. Jedną z tych miar jest wielkość PKB na mieszkańca, pokazująca wielkość produkcji wytworzonej m.in. przez imigrantów. Obecność imigrantów zwiększa wielkość PKB, a także populację kraju przyjmującego, niektórzy badacze uważają jednak, że nie jest to dobry wskaźnik i proponują wskaźnik PKB na osobę (Committee on Economic Affairs, 2008).

Ekonomiczne znaczenie imigracji dla kraju przyjmującego można rozpatrywać zarówno w mikro-, jak i makroekonomicznym ujęciu. W pierwszym z nich istotna jest analiza korzyści lub strat spowodowanych napływem imigrantów i ich równomiernego rozdystrybuowania pomiędzy wszystkimi uczestnikami rynku, podejście makroekonomiczne wymaga natomiast analizy PKB i zarobków wszystkich zatrudnionych. To, czy efekt ekonomiczny dla kraju przyjmującego imigrantów jest pozytywny, czy negatywny, jest uzależnione od połączenia umiejętności zawodowych i społecznych imigrantów oraz członków społeczeństwa przyjmującego, a także od tego, czy podmioty gospodarcze są skłonne do zmian, tak aby akomodacja imigrantów była możliwa (Wysieńska, Karpiński, 2011).

Ekonomiści są zdania, że napływ osób z wyższym wykształceniem przyniesie gospodarce większe korzyści, ponieważ prawdopodobnie zmieni dystrybucję dochodów na korzyść mieszkańców, natomiast napływ ludzi bez wykształcenia może spowodować wprost przeciwne skutki. Imigracja może być sposobem dla przedsiębiorców na brak siły roboczej (Wolf, 2006, za: Markowski 2008). Wzrost podaży pracy hamuje wzrost płac oraz inflację.

Można wyróżnić następujące koszty imigracji: presja na transport (powodowanie korków) i warunki mieszkaniowe (zwiększenie popytu na mieszkania, a tym samym wzrost cen wynajmu i sprzedaży), większe nakłady władz lokalnych na bezpieczeństwo, wzrost liczby bezdomnych. Zakłada się, że w krótkim czasie migracja spowoduje zwiększenie podaży siły roboczej, ponieważ struktura gospodarki i stosowane technologie są niezmiennicze. Imigranci powodują zazwyczaj obniżenie płac, a więc i dochodów rodzimej siły roboczej o podobnych kwalifikacjach, mają jednak pozytywny wpływ na zarobki lokalnych pracowników z komplementarnymi umiejętnościami, przyczyniają się także do zwiększenia zysków właścicieli i pracodawców. Zagregowany pozytywny efekt imigracji na wyniki osiągane przez pracowników rodzimych zależy więc od tego, na ile przeciętnie są oni różni w swoich doświadczeniach i umiejętnościach (kapitale społecznym) od imigrantów. W perspektywie długookresowej zarówno struktura gospodarki, jak i technologie mogą zostać w pełni przystosowane do osiadłych imigrantów, co redukuje ich wpływ na zarobki i zyski. W chwili osiągnięcia przez system gospodarczy stanu adaptacji do imigracji będzie ona miała znikomy wpływ na zarobki rodzimej siły

roboczej, podaż i popyt na pracę osiągną bowiem ponownie punkt równowagi. O pozytywnym efekcie migracji będzie można mówić, gdy umiejętności migrantów i pracowników lokalnych pozostaną odmienne (Wysieńska, Karpiński 2011).

Wyróżniamy pozytywny i negatywny model ekonomicznej i społecznej adaptacji imigrantów w kontekście długoterminowym. Z modelem pozytywnym mamy do czynienia wtedy, gdy migranci z krajów o wyższych zarobkach przenoszą się do krajów o zarobkach niższych. Angażują się oni wówczas w proces nabywania dodatkowych umiejętności, które są niezbędne w kraju przyjmującym. Zaangażowanie to na początku przynosi niższe dochody, które następnie rosną, ale krańcowy przyrost dochodów jest malejący. Model negatywny odnosi się natomiast do sytuacji, gdy migranci pochodzą z krajów o podobnym poziomie zarobków. W modelu tym imigranci mają początkowo wyższe dochody w porównaniu do kraju przyjmującego, a następnie ich krańcowe dochody maleją wraz z długością popytu. Ekonomisci uważają, że długoterminowy efekt imigracji polega na zwiększeniu liczby pracujących i wzroście gospodarczym (PKB). Podejściu temu jednak zarzuca się, że ignoruje efekty uboczne i sprzężenia zwrotne w gospodarce, wzrost PKB, większa liczba osób o wysokich kwalifikacjach i dużej motywacji czy zróżnicowane społeczeństwo mogą mieć bowiem w długim okresie zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki dla poziomu produktywności (Wysieńska, Karpiński 2011).

Z przeprowadzonych analiz wynika, że kraj przyjmujący migrantów osiąga większe korzyści niż kraj wysyłający i odwrotnie – koszty/straty kraju przyjmującego są niższe niż kraju wysyłającego. Kraj przyjmujący osiąga zyski, kiedy przejmuje potencjał ludzki: kapitał intelektualny, młodą, często dobrze wykształconą siłę roboczą i potencjał demograficzny, który może osłabić procesy starzenia się państwa, napływająca ludność wnosi bowiem oprócz:

siły roboczej i zasobów intelektualnych także dodatkową siłę nabywczą, która w naturalny sposób może przyczynić się do rozwoju gospodarki kraju przyjmującego. To jest główny powód, dla którego kraje Unii Europejskiej otwierają się na przyjęcie dobrze wykształconych pracowników (Kawczyńska-Butrym, za: Bos-Karczevska 2005).

Rozważając imigrację w kategoriach korzyści i kosztów ekonomicznych, należy odnieść się także do systemu fiskalnego, imigranci bowiem poprzez uczestnictwo w konsumpcji dóbr i usług w danym kraju oraz korzystanie z systemu ubezpieczeń społecznych płacą podatki, a poprzez to w różnym stopniu wpływają na przychody i wydatki rządowe kraju przyjmującego. Dodatni bilans fiskalny powstaje, gdy imigranci płacą więcej w podatkach niż konsumują, natomiast obciążenie fiskalne – w sytuacji odwrotnej. W perspektywie długookresowej imigracja może mieć korzystny wpływ na system

fiskalny – wkład imigrantów do budżetu netto jest wyższy niż rodowitego mieszkańca, państwo nie ponosi też nakładów na ich edukację. Często jednak imigranci nie biorą udziału w konsumpcji dóbr publicznych, wracają bowiem do kraju i nie korzystają z ubezpieczeń społecznych czy też systemu opieki zdrowotnej (Wysieńska, Karpiński, 2011). Ekonomiczne konsekwencje migracji są uzależnione od tego, w jakim stopniu kwalifikacje imigrantów różnią się od posiadanych przez miejscową ludność. Jako przykład można podać Stany Zjednoczone, gdzie w sześciu stanach z największą liczbą imigrantów aż trzy czwarte krawców oraz ponad połowa kucharzy, taksówkarzy i pracowników to osoby, które urodziły się w innym kraju. W rejonach tych imigranci to także 40% fizyków, politologów oraz ponad 25% lekarzy, chemików i ekonomistów. Praca imigrantów może mieć korzystny wpływ na wydajność pracy (The New Americans, 2000; Give me Your Scientists, 2009, za: Węgliński, 2012). Thornton uważa, że napływ pracowników z nowych państw UE miał pozytywny wpływ na brytyjską gospodarkę, uzupełniając niedobór wykwalifikowanej siły roboczej. Badania naukowe sugerują, że choć wzrost podaży pracy wpłynął hamująco na wzrost płac oraz inflację w krajach, w których imigranci są mile widziani, dużo mniej osób pozostaje bez pracy oraz że nie powodują oni obniżenia poziomu płac miejscowych pracowników. Z badań przeprowadzonych dla brytyjskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (Home Office) wynika, że imigranci płacą o 2,5 mld GBP podatków więcej niż wypłaca się im w formie zasiłków. Imigranci mają swój wkład netto w emerytury, będąc bowiem czynni zawodowo w starzejących się gospodarkach zachodnich, działają w dużym stopniu na rzecz wsparcia chwiejnych państwowych systemów emerytalnych. Mimo że jest to trudne do zmierzenia, szala bilansu ekonomicznego przechyla się na korzyść migracji (Thornton, 2006).

Od dawna wielu ekonomistów zajmuje się badaniami kosztów i korzyści ekonomicznych zjawiska migracji. Opinie te, chociaż nie zawsze są zgodne, powinny mieć duże znaczenie i być inspiracją dla kształtowania odpowiedniej polityki migracyjnej.

Migracja w opinii ekspertów

Z szacunków wynika, że w 2050 roku przeciętne trwanie życia ludności wydłuży się o 10 lat, starzenie się społeczeństwa jest bowiem procesem obiektywnym. Będziemy żyć przeciętnie 77 lat. Zjawisko to jest dla krajów wyzwaniem przede wszystkim ekonomicznym, ale także kulturowym i politycznym. Następstwa zmian tego zagadnienia będą ogromne zwłaszcza dla gospodarki czy finansów publicznych. Zdaniem G.W. Kołodki: „tam, gdzie ludność z jednej strony coraz bardziej będzie się starzeć, a z drugiej jej młodsza część niedostatecznie troszczyć o płodzenie nowego pokolenia, na odsiecz przychodzić będzie migracja” (Kołodko, 2013, s. 268). W Kanadzie na przykład tempo wzrostu ludności wynosi 0,3%, a ogólna stopa to 0,9%, co w rezultacie wynika z liberalnej polityki

imigracyjnej. W Stanach Zjednoczonych te same wskaźniki wynoszą 0,6 i 0,9%. Kraje te nie rozwijałyby się, gdyby nie imigracja. Na odpowiednio kształtowanej polityce migracyjnej swoją gospodarkę zbudowały Australia i Nowa Zelandia (Kołodko, 2013).

Jak wcześniej wspomniano, największe znaczenie dla rozwoju gospodarki ma napływ imigrantów posiadających najwyższe wykształcenie i kwalifikacje. Barack Obama zaraz po tym, kiedy został prezydentem Stanów Zjednoczonych, stwierdził, że najważniejsze problemy ekonomiczne kraju są rozwiązywane na uniwersytetach i w laboratoriach badawczych. Coraz większą rolę odgrywają tam imigranci. Dane ze spisu powszechnego z 2000 roku wskazują, że aż 47% naukowców i inżynierów to imigranci (Węgliński, 2012).

Ruchy migracyjne wpływają na całą gospodarkę danego kraju, ale mogą mieć także znaczenie dla jej poszczególnych dziedzin. Dla zobrazowania ekonomicznego znaczenia emigracji i imigracji na wybranym przykładzie gałęzi gospodarki zwrócono się o opinię w tej sprawie do przedstawiciela Polskiej Izby Turystyki, ruchy migracyjne kształtują bowiem – korzystnie lub niekorzystnie – również gospodarkę turystyczną. Paweł Niewiadomski, prezes Polskiej Izby Turystyki, stwierdził, że:

To, jak ruchy migracyjne wpływają na gospodarkę turystyczną, zależy od bardzo wielu czynników. Myślę, że można się pokusić o ogólne stwierdzenie, że migracja jako taka sprzyja pobudzeniu ruchu turystycznego, jednak jej ekstremalne natężenie, z którym mieliśmy np. do czynienia ostatnio, może mu zaszkodzić. Ubiegłoroczna masowa imigracja uchodźców z Bliskiego Wschodu na krótką metę nie sprzyjała turystyce. Zwiększenie poczucia zagrożenia, zamykanie granic, a wreszcie towarzyszące temu wszystkim negatywne doniesienia medialne sprawiły, że część klientów rozważała bądź zdecydowała się na rezygnację z wyjazdów zagranicznych do południowo-wschodniej części Europy. Przykład ten pokazuje, że zjawisko polegające na przemieszczaniu się ogromnych rzesz osób, nie będące naturalnym ruchem migracyjnym związanym z pragnieniem poprawy sytuacji życiowej czy innymi zwyczajnymi czynnikami, lecz spowodowane przez nadzwyczajną sytuację geopolityczną, nie sprzyja rozwojowi turystyki. Niemniej zarówno emigracja, jak też imigracja, ma na ogół pozytywne skutki dla gospodarki turystycznej. Wpływa na poszerzenie horyzontów, zwiększenie wiedzy o świecie, sprzyja rozwojowi transportu, pobudza naturalny ruch turystyczny (komunikacja osobista, 16.02.2016).

Paweł Niewiadomski odniósł się także do korzyści z emigracji i imigracji:

z punktu widzenia naszego kraju bardzo pozytywny efekt miała emigracja Polaków do Wielkiej Brytanii. Wpłynęła na otwarcie się tanich przewoźników na nasz rynek, a co za tym idzie, na zwiększenie ruchu turystycznego pomiędzy obydwoma krajami. Brytyjczycy zainteresowali się Polską, dowiedzieli się o niej więcej, zyskali możliwość taniego podróżowania do naszego kraju, a w efekcie Polska stała się dla nich ważnym kierunkiem turystycznym.

Z punktu widzenia kraju, do którego napływają imigranci, zjawisko to ma również pozytywny wpływ na przyjazdy turystyczne. Można do nich zaliczyć chociażby odwiedziny krewnych, którzy co prawda nie zawsze zwiększają obroty bazy noclegowej, ale za to korzystają z transportu, gastronomii, zwiedzają atrakcje turystyczne. Ponadto zacieśniają się więzy pomiędzy obydwooma krajami, zwiększa się otwartość na inne kultury, chęć do podróżowania w ogóle. Imigranci i ich rodziny zwiększają wiedzę swojej ojczystej społeczności o kraju będącym nowym miejscem ich pobytu, o jego atrakcyjności turystycznej, zwyczajach, kuchni. Wszystko to ma na dłuższą metę pozytywny wpływ na ruch turystyczny (komunikacja osobista, 16.02.2016).

A zatem widzimy, że zarówno emigracja, jak i imigracja ma wymierne znaczenie dla całej gospodarki i poszczególnych jej dziedzin, w tym także dla turystyki.

W czerwcu 2015 roku w Krakowie odbyła się konferencja „Świat współpracy, świat konfrontacji”. Jeden z paneli konferencji poświęcono zagadnieniu imigracji i znalezieniu odpowiedzi na pytanie, czy może być ona szansą dla Polski. Jak stwierdził prof. J. Górniak:

obszar imigracji to jedno z wyzwań dla Polski, jednak nasz kraj nie jest gotowy na to wyzwanie. Polska jest raczej dawcą kapitału ludzkiego w skali międzynarodowej, ale nie jego biorcą. To, że wielu Polaków nas opuszcza, to w tej chwili problem Polski. Polska instytucjonalnie nie radzi sobie z problemem imigracji. Warunkiem tego, aby imigranci stawali się częścią produktywną społeczeństwa i uczestniczyli w budowie siły kraju, jest silna integracja (<https://konferencj Krakowskie.pl/>, 2015).

Prof. M. Duszczyk podkreślił, że ważne jest to, w jaki sposób państwo prowadzi politykę migracyjną. Inny aspekt to emigracja. Polska zorientowała się, że emigracja może być zagrożeniem i dlatego podjęto odpowiednie środki, aby Polacy zaczęli wracać do kraju. Należy wykorzystać imigrację dla naszych celów. Profesor wspomniał o kwestii „migracji niewidzialnej” – nawiązał tu do dużej liczby Ukraińców przebywających w naszym kraju. Polska stworzyła podstawy polityki migracyjnej, wprowadzając ustawę o cudzoziemcach, jednak nasz kraj nie jest przygotowany na takie zdarzenia jak masowa fala uchodźców, a także na to, aby właściwie realizować politykę integracyjną. Należałoby powołać asystentów rodziny imigrantów po to, aby właściwie kształtować politykę integracyjną. W literaturze Polska jest traktowana jako państwo emigracyjno-imigracyjne. Żaden kraj nie jest przygotowany na przyjęcie tak dużej fali uchodźców, ale do tych kwestii można wykorzystać niektóre instytucje, np. kościelne. Przeważa element solidarności, należy więc budować pozytywną integrację. Napływ imigrantów do Polski jest korzystny z punktu widzenia kwestii demograficznych i rynku pracy. Korzyści z tego byłyby większe niż z realizowania polityki prorodzinnej. Imigracja nie jest

wyjściem, ale może być lekiem na niektóre problemy Polski związane z demografią (<https://konferencj Krakowskie.pl>, 2015).

Dr P. Kowal zauważył, że problem migracji powinien być jedną z kwestii ujętych w programach partii politycznych. Uważa on, że imigracja stanowi szansę dla Polski z uwagi na kryzys emigracyjny, chociaż pogląd opinii publicznej na ten temat jest inny. Polityka imigracyjna musi być częścią polityki demograficznej – oprócz polityki prorodzinnej – ponieważ daje szansę na jej uzupełnienie, może także korzystnie wpływać na rozwój gospodarczy. Z dokumentów rządowych wynika, że w Polsce do tej pory nie spełniły się negatywne przesłanki imigracji, w polityce migracyjnej, częściej jednak mówi się o potencjalnych zagrożeniach, a nie o korzyściach. Formułując program polityczny, można ująć w nim następujące kwestie: przygotować nową ustawę repatriacyjną; nową kartę Polaka (dalsze ułatwienia związane z pobytem w Polsce); otwierając się na narody bliskie kulturowo, czyli „imigrację niewidzialną”, sformułować np. program stypendialny; uzupełnić rynek pracy poprzez ściąganie ekspertów w brakujących zawodach, np. pielęgniarce. Polityka migracyjna powinna stanowić ważny element polityki państwa (<https://konferencj Krakowskie.pl>, 2015).

M. Bieniecki, prezes Fundacji Instytut Studiów Migracyjnych, uznał, że:

na poziomie lokalnym także brakuje pomysłów, jaką politykę prowadzić wobec imigrantów i jak integrować cudzoziemców. Imigrantami zajmują się przede wszystkim organizacje pozarządowe, korzystając z funduszy unijnych. Katalog działań wobec imigrantów jest prosty: jest to pomoc prawna, nauka języka oraz tzw. oprowadzenie po domu – pozwalające zorientować się w strukturze lokalnych instytucji i codziennym funkcjonowaniu w danym środowisku. Na razie Polska nie potrafi wykorzystać zjawiska imigracji (<https://konferencj Krakowskie.pl>, 2015).

Prof. T. Pomianek zaznaczył, że napływ imigrantów do Polski – przede wszystkim takich, którzy mogliby się u nas kształcić oraz wysokiej klasy fachowców – leży w jej interesie. Konieczne jest wprowadzenie wiz studenckich.

Ważne słowa padły także z ust prof. G. W. Kołodki, który powiedział: „żyjemy w czasie niezwykle ciekawym, gdyż wiele rzeczy dzieje się naraz”. Były wicepremier i minister finansów stwierdził także, że:

należy sobie postawić pytanie, dokąd zmierza świat. Przyszłość dzieli na nieuniknioną i możliwą (...). Na przyszłość nieuniknioną, np. wzrost liczby ludności na świecie, nie mamy wpływu. Na przyszłość możliwą mamy wpływ. Są to takie czynniki, jak ocieplenie klimatu, nierówność podziału dochodów, imigracja, zagrożenie nawrotem kolejnego kryzysu na rynkach finansowych. Migracja wymaga jakiegokolwiek kontroli. Polska nie jest przygotowana na przyjmowanie ludzi z innych kultur (<https://konferencj Krakowskie.pl>, 2015).

W opiniach wyżej wymienionych ekspertów w odniesieniu do Polski przeważa wniosek, że imigracja może być szansą dla naszego kraju, ale musi być odpowiednio wykorzystana. Przede wszystkim może być lekiem na niż demograficzny, nie jesteśmy jednak właściwie przygotowani do przyjęcia dużej grupy imigrantów, zwłaszcza z innych kultur. Z ekonomicznego punktu widzenia korzystne jest przyjmowanie fachowców oraz osób dobrze wykształconych, konieczne jest jednak odpowiednie podejście naszego państwa w tym zakresie oraz rozwój i kształtowanie odpowiednich strategii i programów politycznych.

Podsumowanie

Na podstawie zarówno literatury, jak i opinii ekspertów na temat emigracji i imigracji można stwierdzić, że migracja może przynieść zarówno korzyści, jak i koszty dla gospodarki. Korzyści mogą jednak przewyższać koszty w sytuacji, kiedy polityka migracyjna jest właściwie kształtowana.

Jak twierdzi G.W. Kołodko, migracje mogą być wielką obustronną szansą, zwłaszcza jeśli w danym kraju wzrasta emigracja, jednocześnie nie pozbawiając go niezbędnej do rozwoju siły roboczej.

Jeśli transze emigrantów docierają do innych krajów, cierpiących na brak pracowników wskutek niskiej stopy reprodukcji demograficznej, a zarazem odczuwających coraz bardziej starzenie się społeczeństwa, sprzyja to rozładowaniu napięć na rynku pracy. Im bardziej taki dopływ siły roboczej z zewnątrz jest sterowany w sposób podporządkowany długookresowej strategii zrównoważonego rozwoju, tym lepiej. Zrozumiałe jest, że taką strategię może przygotować jedynie państwo, a jeszcze lepiej porozumienia wielu państw, a nie rynek (Kołodko, 2013, s. 271).

Istotne znaczenie ma także wdrażanie polityki integracyjnej w odniesieniu do imigracji. Polityka ta musi być kreowana zarówno na poziomie państwa, jak i samorządów. Ważne jest odpowiednie i długofalowe przygotowanie kraju do tych kwestii. Zagadnienia te, a zwłaszcza ich właściwe podstawy, mają szczególne znaczenie wobec problemów współczesnego świata, głównie związanych z demografią i starzeniem się społeczeństwa. Ich właściwe wykorzystanie może stać się w tym zakresie lekiem. Odpowiednio wykorzystana imigracja w długim okresie może mieć pozytywne znaczenie dla rozwoju gospodarczego. Ważnym wnioskiem jest także to, że migracja ma wpływ zarówno na całą gospodarkę, jak i na poszczególne jej dziedziny. Konieczne byłoby przeprowadzenie zaawansowanych badań dotyczących wpływu migracji na wybrane dziedziny gospodarki.

Jak stwierdził prorektor KUL, ks. prof. M. Kalinowski: „Wszyscy jesteśmy potencjalnymi migrantami. Rodzaj ludzki ma migrację wpisaną w naturę, gdyż już nasi prarodzice, Adam i Ewa, musieli opuścić swą ojczyznę i szukać pracy gdzie indziej” (Zięba, 2008, s. 15). Należy jednak stwierdzić, że współczesna migracja stanowi wyzwanie XXI wieku.

Literatura

- Anacka, M., Brzozowski J., Chałupczak H., Fihel A., Firlit-Fesnak G., Garapich M., Grabowska-Lusińska I., Heffner H., Jaźwińska E., Jończy R., Kaczmarczyk P., Krzyżowski Ł., Lesińska M., Okólski M., Praszalowicz D., Rauziński R., Rokita-Poskart D., Słany K., Solga B., Ślusarczyk M., Urbańska S. (2014). *Spoleczne skutki poakcesyjnych migracji ludności Polski. Raport komitetu badań nad migracjami Polskiej Akademii Nauk*. Warszawa: Polska Akademia Nauk.
- Biuletyn Migracyjny (2006–2007). Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego.
- Bińczak, H. (2006). Sami napędzamy gospodarkę. *Rzeczpospolita*, 28 grudnia.
- Bos-Karczewska, M. (2005). *Migracje szansa czy zagrożenie?* Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.
- Byczek, R. (2014). Emigracja Polaków do Wielkiej Brytanii i jej wpływ na rozwój turystyki przyjazdowej Brytyjczyków do Polski. *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*, 14 (2), 123–135.
- Castels, St., Miller, M. (2003). *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. London: Palgrave Macmillan Press.
- Committee on Economic Affairs (2008). *The Economic Impact of Immigration*. London: House of Lords.
- Cymanow, P. (2010). Społeczne i ekonomiczne konsekwencje migracji zewnętrznych obszarów wiejskich. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, XXV. Problemy Rolnictwa Światowego*, 1, 33–40.
- Duszczyk, M. (1999). Swoboda przepływu pracowników – dylematy związane z integracją Polski z Unią Europejską. *Studia Europejskie*, 2, 91–104.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich.
- Dyrektywa Rady 2009/50/WE z dnia 25 maja 2009 roku w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w celu podjęcia pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.
- Europejski program w zakresie migracji. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów (2015). Pobrane z: <http://ec.europa.eu> (14.02.2016).
- Grabowski, M. H. (2005). *Migracje a rozwój*. W: M. Bos-Karczewska, *Migracje – szansa czy zagrożenie?* (s. 7–11), Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.
- Grzymała-Kazłowska, A. (2008). Od adaptacji do integracji. Mechanizmy, uwarunkowania i zróżnicowanie integracji imigrantów zarobkowych w Polsce. Imigracja do Polski – skala i wybrane cechy strukturalne zjawiska. W: P. Kaczmarczyk, M. Okólski (red.), *Polityka*

- migracyjna jako instrument promocji zatrudnienia i ograniczenia bezrobocia* (s. 79–102). Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW.
- Kaczmarczyk, P., Okólski, M. (red.) (2008). *Polityka migracyjna jako instrument promocji zatrudnienia i ograniczenia bezrobocia*. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW.
- Krieger H. Fernandez E. (2006). *Too much or too little long-distance mobility in Europe? EU policies to promote and restrict mobility*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Kołodko, G. W. (2013). *Dokąd zmierza świat? Ekonomia polityczna przyszłości*. Warszawa: Prószyński Media Sp. z o.o.
- Kurkiewicz, J. (red.) (2010). *Procesy demograficzne i metody ich analizy*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.
- Matkowska, M. (2013). Polska polityka migracyjna – zarys problemu. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 33 (1), 77–92.
- Markowski, K. (2008). Ekonomiczne aspekty migracji. W: S. Zięba (red.), *Migracja. Wyzwanie XXI wieku* (s. 37–52). Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Ministerstwo Gospodarki (2007). *Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski*. Warszawa: Departament Analiz i Prognoz.
- World Bank Report. Pobrane z: <http://www.worldbank.org> (14.02.2016).
- Przybylski, W. (2005). Migracje, dla kogo szansa, a dla kogo zagrożenie? W: M. Bos-Karczewska, *Migracje szansa czy zagrożenie?* (s. 42–52). Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.
- Puzio-Waławik, B. (2010). Społeczno-ekonomiczne skutki migracji Polaków po akcesji Polski do Unii Europejskiej. *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego*, 8, 179–193.
- Rocznik Demograficzny (2007). Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Okólski, M., Fihel, A. (2012). *Demografia. Współczesne zjawiska i teorie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Thornton, P. (2007). Polish builders filling skills gap and helping to hold down inflation. *The Independent*. Pobrane z: <http://news.independent.co.uk/business/news/article570969> (14.02.2016).
- Węgliński, J. (2012). *Imigracja a globalizacja. Przykład Stanów Zjednoczonych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Wysieńska, K., Karpiński, Z. (2011). *Ekonomia Imigracji – Imigranci na polskim rynku pracy. Analizy, Raporty, Ekspertyzy*, 6.
- Założenia polityki ludnościowej Polski 2006. Raport Rządowej Rady Ludnościowej* (2012). Pobrane z: www.ipiss.com.pl.
- Zamojski, J.E. (red.) (2007). *Migracje i społeczeństwa współczesne*. Warszawa: Neriton.
- Zięba, M. St. (2008). *Zintegrowane podejście do kwestii migracji. Migracja wyzwanie XXI wieku*. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
<http://konferencj Krakowskie.pl> (20.02.2015).

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_pl.pdf
z 13.05.2015 r. (14.02.2016).

[http://www.fise.org.pl/x/\(14.02.2016\)](http://www.fise.org.pl/x/(14.02.2016)).

<http://www.uia-initiative.eu/fr/node/5> (14.02.2016).

Abstrakt

Celem artykułu jest przedstawienie korzyści i kosztów imigracji oraz emigracji, jak również próba odpowiedzi na pytanie, czy zjawiska te stanowią szansę, czy może zagrożenie dla współczesnej gospodarki w Polsce. Na wstępie scharakteryzowano podstawowe pojęcia dotyczące migracji, w tym imigracji i emigracji, a także polityki migracyjnej. Omówiono zagadnienie na podstawie ekonomicznego znaczenia przedmiotowych aspektów dla gospodarki kraju.

Migration policy and the economic importance of immigration and emigration in the opinion of experts

The aim of the paper is to present the benefits and costs of immigration and emigration, as well as the answer for question whether these phenomena represent an opportunity or a threat to the modern economy in Poland. At the beginning it was characterized by basic concepts of migration, including immigration and emigration, as well as migration policy. The author discussed the issue on the basis of imaging economic importance of these aspects for the economy of the country.

Translated by Beata Paliś